

22 Eylül 2020

1986

Nefret suçları ile ilgili kapsamlı bir yasal düzenlemenin eksikliği sistematik bir biçimde bu saldırıların devam etmesine zemin hazırlamaktadır.

Türkiye’de Nefret Suçları ve Son Dönemde Yaşanan Irkçı Saldırıları Özel Raporu

İnsan Hakları Derneği

Adres: Necatibey Caddesi

No: 82/11-12, Kızılay - Ankara

Tel: +90 312 230 35 67-68-69

Faks: +90 312 230 17 07

posta@ihd.org.tr | www.ihd.org.tr

Osmanlı İmparatorluğu'nda dini referanslarla ele alınan kimlikler, Osmanlı'nın devamı olan Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923 yılındaki ilanı ile yerini yeni bir siyasi kimlik arayışına bırakmıştır. Yeni rejim ile birlikte oluşturulan ulus-devlet kimliğinin içeriğini ülke içindeki en büyük etnik grup olan Türklere ait etnik ve kültürel değerleri temel alan "Türklük" kimliği oluşturmuştur. Bu durum 1924 Anayasası'ndan itibaren oluşturulan 1961 ve 1982 anayasalarında da ifadesini bulmuş, vatandaşlık tanımı etnik olarak Türk kimliğini işaret ederek tanımlanmıştır. Bu kimlik dışında kalan diğer etnik gruplar asimilasyon yoluyla Türkleştirilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle de sürekli olarak ayrımcılığa maruz kalmış ve nefret söyleminin konusu olmuşlardır. Öte yandan bu yeni Türk ulus-devletinin inançlara bakışı da benzer nitelik taşımaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kurulması ile birlikte Müslümanlığın Sünni yorumunun devletleştirilmiş hali resmi inanç olarak kabul edilmiş, diğer inançlar yok sayılarak dışlanmıştır. Diğer inançlar da bu şekilde asimilasyon politikasına tabi tutulmuştur. Sadece Lozan Antlaşması'na göre azınlık hakları sınırlı olarak tanımlanan Müslüman olmayan inanç grupları daha az etkilenmiştir. Ancak bu gruplar da devlet politikası uyarınca sürekli olarak göç ettirme zorunda bırakılarak sayıları azaltılmış ve böylece Türk ve İslamcı ulus-devlete tehlike olmaktan çıkarılmışlardır.

Türkiye devletinin başta Ermeni soykırımı olmak üzere geçmişinde yaşanan soykırım ve insanlığa karşı suçlar nedeniyle geçmişle yüzleşmek istememesi ayrımcı ve ötekileştirici politikaların sürmesine de neden olmuştur.

Türkiye Anayasası'nın 10. maddesinde ayrımcılığın temelleri sayılmış olmakla beraber, uluslararası sözleşmelerdeki tanımlarla paralellik göstermediği gibi oldukça eksiktir. Anayasa 10. maddede, "etnik köken, cinsel kimlik ve cinsel yönelim, inançsızlık ve her türlü inanç" gibi temel kavramlar yer almamaktadır. Bu nedenle de Türkiye'de bu tanımlar içerisine giren gruplara yönelik nefret söylemi oldukça yoğun bir şekilde yapılmaktadır.

Nefret söylemi ile nefret suçları birbiriyle doğrudan ilişkili olmakla beraber aynı zamanda farklı nosyonlardır. Nefret söylemi -kimi ülkelerde suç olarak tarif edilmiş olsa da- kendisi bizzat suç ortaya çıkarmaya bilir. Ancak nefret suçu, ortada gerçekleştirilmiş bir suçun varlığına işaret eder.

Sık kullanımına karşın "nefret söylemi"nin evrensel olarak kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Pek çok devlet, "nefret söylemi"ne denk düşen ifadeleri yasaklayan yasalar kabul etmiş olsa da yasaklananın ne olduğu belirlenirken tanımlar farklılıklar göstermektedir.¹ Avrupa Komisyonu Bakanlar Komitesi, 1997 yılında aldığı R (97) 20 sayılı bir tavsiye kararında nefret söylemini şu biçimde tanımlamıştır:

...ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, antisemitizmi veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret

¹ Nefret söylemi ile ilgili ayrıntılı bir bilgilendirme için Avrupa Konseyi'nin *Nefret Söylemi El Kitabı*'na başvurulabilir: http://ihop.org.tr/wp-content/uploads/2011/04/nefret_soylemi.pdf

biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimi...

Etnik köken, farklı inançlar, cinsel yönelim ve yaş gibi çeşitli nedenlere dayalı önyargılar yüzünden kişi ve mülklere karşı gelişen saldırıllar da nefret suçlarını oluşturmaktadır. Nefret söylemi ile nefret suçları arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası, yani nefret suçunun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışavurumudur nefret söylemi. Hedef alınan gruplara “toplumda size yer yok” mesajı yinelenerek verilir. Bu durum, kaçınılmaz olarak demokratik düzeni yıpratır; zira insanın en temel hakkı olan “yaşama ve katılım hakkı” ihlal edilmiş olur.²

Türkiye’de sayılan saiklerle gerçekleşen çok sayıda nefret suçu işlenmektedir. Ve ne yazık ki Türkiye’de yukarıdaki tanımın aksine nefret söylemi ile suçlarının düzenlenmesiyle ilgili sorun alanları oldukça büyüktür. Bir kere Türkiye’de nefret suçları ile ilgili kapsamlı yasal düzenlemeler bulunmadığından ciddi yasal boşluklar ortaya çıkmaktadır. Nefret söylemi bakımından ise varolan yasal düzenlemeler nefret söyleminin önlenmesine yönelik işletilmemektedir. Bir başka önemli sorun da nefret söylemi ile nefret suçlarının tek başlık altında düzenlenmemiş olmasıdır. TCK 122. maddedeki “nefret ve ayrımcılık suçu”, 125. maddedeki “hakaret suçu”, 115. maddedeki “inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi suçu”, 153. maddedeki “ibadethane ve mezarlıklara zarar verme suçu” ve 216. maddedeki “halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama suçu”, nefret söyleminin ve nefret suçlarının düzenlendiği başlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu suç tiplerinin altında ayrımcılığın temelleri altında bulunması gereken durumların hepsi sayılmamıştır ve dolayısıyla bu maddelerin tamamında eksik düzenlemeler bulunmaktadır.

Türkiye’de nefret suçlarının oldukça dar bir şekilde tanımlanması nedeniyle etnik köken temelli ırkçılık ve toplumsal cinsiyet ile cinsel yönelim temelli ayrımcılık/nefret olayları suç konusu olarak görülmemektedir. Öyle ki Türkiye’nin ulusal önleme mekanizması işlevini de yerine getirmekle yükümlü insan hakları kurumu Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu’nun gerek kuruluş kanununda gerek uygulama yönetmeliğinde de cinsel yönelime dayalı ayrımcılık kapsam dışında bırakılmıştır.

Son dönemlerde Kürt militanların mezarına yönelik saldırılar açık bir şekilde TCK’nın 153. maddesinin ihlal edildiğini ortaya koymaktadır. Son beş yılda Kürt militanların mezarlarına yönelik yapılan 47 saldırıya³ rağmen bu kanun maddesi işletilmemektedir. Yine benzer şekilde Türkiye’de yaşayan Kürt vatandaşların Kürtçe konuştukları ya da Kürtçe müzik dinledikleri için nefret suçlarına maruz kaldıkları çok sayıda olay söz konusudur⁴⁵. Bu tür suçlarda da TCK’nın 122. maddesi etnik gruba mensubiyet kaynaklı ayrımcılık suçunu tanımlamadığı için failer bu suçlardan yargılanamamakta ve mahkemeler tarafından beraat kararları verilmektedir. Bir başka örnek ise, Türkiye’de savaş propagandası yapmanın yasaklanmamış olmasıdır. Bunun aksine savaşa karşı barış hakkını savunan insan hakları savunucuları, emek ve meslek örgütü yöneticileri ve siyasetçiler çok sık bir biçimde TCK 216. maddesi kullanılarak suçlanmakta ve bu kişiler hakkında mahkûmiyet kararları verilmektedir.⁶ Halbuki Türkiye’nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler savaş propagandası yapmayı yasaklamış durumdadır.

Yukarıda sayılanların dışında Alevilerin ibadethaneleri olan cemevlerine saldırılar gerçekleşmekte, ama Aleviliğin bir mezhep, bir inanç veya bir din olarak tanınmaması sebebiyle Alevilerin inanç merkezlerine yönelik saldırılar da TCK’nın 153. maddesine göre işlem görmemekte ve savcılar bu yönlü soruşturmalar açmamaktadır. AİHM’in Türkiye’deki cemevlerinin ibadethane sayılmasına dair (Mansur Yalçın ve diğerleri/Türkiye, 21163/11 başvuru no ve 19.09.2017 tarihli karar) kararından sonra Yargıtay’ın 2015 yılında cemevlerinin ibadethane olduğu yönündeki kararı işletilmemekte ve TCK 153. maddesi açık bir biçimde ihlal edilmektedir. Ayrıca Alevi

²Sibel İnceoğlu [der.]. “Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları” İstanbul: 2012.

³ <http://yeniyasamgazetesi.info/5-yilda-47-saldiri-cenazeler-kaldirima-gomuldu-mezarlar-tahrip-edildi/>

⁴ <https://gazetekarinca.com/2020/06/baris-cakan-cinayeti-ne-oldu-kim-ne-diyor/>

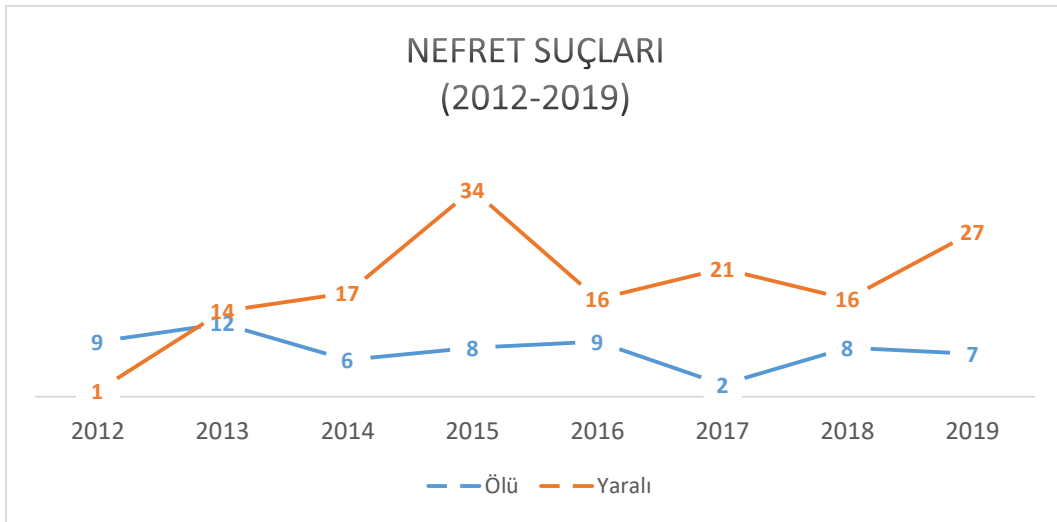
⁵ <https://www.evrensel.net/haber/385395/sakaryada-irkci-saldiri-tarim-iscisi-sirin-tosun-kafasindan-vuruldu>

⁶ <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-savunuculari-nuray-cevirmen-ve-ahmet-adiguzel-serbest-birakilsin/>

yurttaşların evleri işaretlenerek üzerlerindeki korku sürekli var edilmektedir. Bu konuda etkili ve önleyici tedbirler alınmamaktadır.

Yukarıda kısaca açıklanmaya çalışılan bu örnekler, Türkiye’de nefret saldırılarının devam ettiğini, nefret söylemi ve nefret suçlarının etkili bir şekilde ele alınıp soruşturulmadığını ortaya koymaktadır. İnsan Hakları Derneği (İHD) “Nefret Cinayetleri ve Yaralanmalara” ilişkin verilerine bakıldığı zaman bu durum daha net bir biçimde görülmektedir. Bu veriler nefret saikiyle işlenmiş suçlar sonucu ortaya çıkan ölüm ve yaralanmaların Türkiye’nin temel insan hakları sorunlarından biri olduğunu ortaya koymaktadır.

İHD’nin “2019 İnsan Hakları İhlalleri Raporuna” göre 2019 yılı içerisinde bir kişi ırkçı saldırılar, beş kişi de LGBTİ’lere yönelik saldırılar sonucu yaşamını kaybetmiş, 27 kişi de uğradıkları nefret saldırıları sonucunda yaralanmıştır. Buna karşın, nefret suçlarındaki gerçek verilerin İHD’nin ulaşabildiği verilerin ötesinde olduğu görülmektedir. Örneğin; KAOS GL Derneği’nin Mayıs 2020’de yayınladığı “Homofobi ve Transfobi Temelli Nefret Suçları Raporuna”⁷ göre homofobi ve transfobi temelli nefret suçlarında asıl veriler çok daha yüksektir. Bu rapora göre, sadece 2019 yılı içerisinde 150 nefret suçu vakası yaşanmıştır. Bu suçların büyük bir bölümü okullar, toplu taşıma araçları, sokaklarda veya diğer kamusal alanlarda gerçekleşmiştir. Hrant Dink Vakfı’nın 2018 yılında yayınladığı “Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem Raporuna”⁸ göre de medyada günlük ortalama 18 nefret söylemi üretilmektedir. Rapor Yahudi, Ermeni ve Suriyelilerin nefret söylemine en çok maruz kalan gruplar olduğunu ortaya koymaktadır. Medya izleme çalışmasında, tüm ulusal gazeteler ve sayısı 500’ü bulan yerel gazetenin hafta içi sayıları taranıyor. Vakfın yayınlanan son “Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2019 Raporu”nda 2019 yılında Türkiye yazılı basınında günde ortalama 17 haberde ve köşe yazısında nefret söylemi üretildiği, bu metinlerde yıl boyunca toplamda 80 farklı etnik, dinî ve ulusal kimliğin hedef alındığı ve bu kimliklere ilişkin olumsuz yargıların pekiştirildiği görülüyor.⁹ Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı’nın “2019 Yerel Seçim Sürecinde Medyada Yer Alan Ayrımcı Söylemler Raporu”¹⁰ da ayrımcı söylemlerin yabancı düşmanlığı, kadın düşmanlığı, mülteci düşmanlığı ve etnik grup ayrımcılığı gibi çok geniş bir yelpaze içerisinde oluştuğunu ortaya koymaktadır.

İHD Dokümantasyon Merkezi'nin Nefret Saikiyle İşlenmiş Suçlara İlişkin Verilerinin Yıllara Göre Değişimi

⁷ <http://www.kaosglidernege.org/yayindetay.php?id=312>

⁸ <https://hrantdink.org/tr/asulis/yayinlar/72-medyada-nefret-soylemi-raporlari/2003-medyada-nefret-soylemi-ve-ayrimci-soylem-2018-raporu>

⁹ <https://hrantdink.org/attachments/article/2665/Nefret-soylemi-ve-Ayr%C4%B1mc%C4%B1-Soylem-2019-Raporu.pdf>

¹⁰ <http://www.umag.org.tr/tr/ana-sayfa>

İHD ve anılan diğer kurumlara ait raporlar, nefret söylemi ve nefret suçlarının Türkiye’de gündelik hayatın bir parçası olduğunu göstermektedir. Nefret söyleminin ve bunun sonucunda oluşan nefret suçlarının yaygınlaşmasının nedenlerinden bir tanesi de siyasilerin ve bürokratların nefret söylemini yaygın bir şekilde kullanmasıdır. 24 Nisan 2020’de Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş Ramazan ayı münasebetiyle yaptığı Cuma hutbesinde şu ifadeleri kullanmıştır:

İslam zinayı en büyük haramlardan kabul ediyor. Lutiliği, eşcinselliği lanetliyor. Nedir bunun hikmeti? Hastalıkları beraberinde getirmesi ve nesli çürütmesidir bunun hikmeti. Yılda yüz binlerce insan gayrimeşru ve nikahsız hayatın İslami literatürdeki ismi zina olan bu büyük haramın sebep olduğu HIV virüsüne maruz kalıyor. Geliniz bu tür kötülüklerden insanları korumak için birlikte mücadele edelim.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın da destek vermesiyle hem medyada hem de sosyal medyada eşcinsellere yönelik ciddi nefret söylemleri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu söylem, devlet eliyle bazı grupların ötekileştirilerek onlara maddi ve manevi zarar vermekte ve bu gruplara dahil olan bireylere gözdağı vermektedir.

Derneğimizin 2019 insan hakları ihlalleri raporuna yansıyan bir başka olayda da Ermenistanlı bir kadının etnik aidiyeti dolayısıyla nefret suçuna maruz kaldığı görülmektedir.¹¹ Kimliği belirsiz kişilerin nefret saikiyle yaptıkları bıçaklama saldırısı, benzer birçok nefret saldırısı gibi cezasız kalmıştır. Bir başka olay da Sakarya’da yaşanmış ve 19 yaşında bir genç Kürtçe konuştuğu için altı kişinin linçine maruz kalmış, saldırı sonucunda hayatını kaybetmiştir¹². Bu saldırı sonucunda tutuklanan failer hakkında nefret suçundan herhangi bir işlem yapılmamıştır¹³. Basında yer alan haberlere göre sadece Kürtlere yönelik ırkçı girişimler nedeniyle son yedi yılda dört kişi hayatını kaybetti ve ondan fazla kişi de yaralandı.¹⁴ Dolayısıyla, nefret suçunu işleyenler ile nefret suçu mağduru olan bireylerin aynı yaşam alanında bulunuyor oluşu nefret söylemi karşısında dezavantajlı bireyleri ve grupları daha kırılgan hale getirmektedir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik nefret söyleminin de her daim canlı tutulması, başta Suriyeli mülteciler olmak üzere Türkiye’de yaşayan tüm mültecileri dış etkenlere karşı daha korunmasız ve zayıf kılmaktadır. Hrant Dink Vakfı’nın araştırması son beş yıllık dönemde ayrımcılık rotasının mültecilere doğru kaydığını ortaya koymaktadır.

KAOS GL Derneği’nin raporuna göre, 2019 yılı içerisindeki 150 vakanın sadece 26’sı polise bildirilmiş ve bu nefret suçları çoğunlukla okul, hastane ve kafeler gibi kamusal alanda gerçekleştirilmiştir. Nefret suçu mağduru bireylerin adalet aramak yerine daha fazla hak ihlaline uğramamak için polise veya adli makamlara başvuru yapmadığı görülmektedir. Bu durum nefret söylemi ve nefret suçunun Türkiye’de kurumsallaşmış bazı özellikler taşıdığını göstermekte ve dezavantajlı bireyler ile grupların adalete erişiminde engeller bulunduğunu, cezasızlığın bir devlet politikası olarak işletildiğini ortaya koymaktadır. Kaldı ki adli ve idari süreçlerin başlatıldığı durumlarda bile cezasızlığın bir zırh gibi faileri koruduğu görülmektedir. Sadece son dönemde yaşanan kimi olaylar durumun vahametini ortaya koymaktadır. Batman’da uzman çavuş Musa Orhan’ın İpek Er’i zorla alıkoyarak tecavüz etmesinin ardından mağdur İpek Er’in intihara sürüklenmesi olayında failin tutuklanıp salınması ne yazık ki belli bir mesaj içermektedir. Olay, uzman çavuşun meslekten ihraç edilmesi ile sonuçlanacak kadar vahim, tutuklu yargılanmasını gerektirmeyecek kadar da “olağan” görülmüştür. Benzer bir biçimde Afyon ve Sakarya’da çalışan Kürk mevsimlik işçilere yönelik saldırılarda, Kürt işçiler güvenlik güçlerinin kontrolünde adeta kendi memleketlerine sürgün edilmişlerdir. Bir polis yetkilisinin Afyon’da yaşanan olayda yaralı işçilere “ölünüzü buradan alın ve çıkın” dediği iddia edilmiştir. Olayın faili ise henüz yakalanamamıştır. Sakarya’da saldırıya uğrayan ve darp raporu alan Kürt işçiler, saldırıyı gerçekleştirenler hakkında şikayetçi

¹¹ <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/22512/ermenistanli-kadin-samatya-da-saldiriya-ugradi>

¹² <https://www.evrensel.net/haber/388790/sakaryada-kurtce-konustugu-icin-linc-edilen-sirin-tosun-yasamini-yitirdi>

¹³ <https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2020/01/27/kurtce-konustugu-icin-sirin-tosunu-olduren-saniga-muebbet-istendi-yedi-kisiye-takipsizlik-verildi/>

¹⁴ <https://dokuz8haber.net/gundem/insanhaklari/turkiyede-son-7-yilda-en-az-4-kisi-kurtce-konustugu-ya-da-sarki-soyledigi-icin-olduruldu/>

oldular. Ancak, soruşturma kapsamında “tehdit” ve “yaralama” suçlamalarıyla gözaltına alınan iki kişi serbest bırakıldılar. Ekte sunduğumuz 2020 yılı örnek vakalarından da takip edilebileceği üzere gerek Sakarya gerek Afyon valilerinin açıklamaları da yaşanan olayların gerçek sebeplerini örtmeye çalışır mahiyettedir.

Nefret suçları ile ilgili kapsamlı bir yasal düzenlemenin eksikliği sistematik bir biçimde bu saldırıların devam etmesine de zemin hazırlamaktadır. Son dönemde özellikle Suriyeli mülteciler ile Kürt mevsimlik işçiler başta olmak üzere pek çok kesime yönelik saldırıların sayısında artış yaşanması da bu cezasızlık ortamının bir ürünüdür. 2020 yılında sadece İHD'nin tespitlerine göre 14 ırkçı saldırı olayında 3'ü Suriyeli çocuk olmak üzere 7 kişi öldürüldü. Söz konusu vakalarda en az 32 kişi de yaralandı. Bu olayların ayrıntılarına raporumuzun sonunda yer veriyoruz. 2010 yılından bu yana 280 ırkçı saldırıda 15 kişinin öldürüldüğünü ve 1097 kişinin de yaralandığını görüyoruz.

**2010 – 2020 Yılları Arasında
Tespit Edilebilen İrkçi Saldırıları/Ölümler/Yaralanmalar**

Yıl	Vaka sayısı	Ölüm	Yaralanma
2010	5	1	38
2011	8	-	12
2012	17	-	80
2013	53	1	246
2014	45	-	149
2015	75	2	432
2016	27	1	46
2017	12	1	13
2018	12	1	26
2019	12	1	23
2020	14	7*	32
Toplam	280	15	1097

* 3'ü Suriyeli çocuk

Sonuç itibarıyla, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle uyumlu ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) nefret suçu¹⁵ tanımını kapsayan bir kanunun bulunmaması, mağdur birey veya grupların hak arama süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte, tarih, sosyoloji, ekonomi ve eğitim gibi farklı alanlardaki sorunlardan kaynaklı nefret söyleminin ortadan kaldırılmasında hukuk sınırlı kalmaktadır. Bu yüzden nefret söyleminin ortadan kaldırılması ve bu konuda farkındalık oluşturulması için siyaset ve eğitim gibi kurumlara da hayati görevler düşmektedir. Eğitim kurumları aracılığıyla nefret söyleminin ortadan kaldırılması için gerekli adımlar atılmalı ve TCK'nın “Nefret ve Ayrımcılık” suçlarını düzenleyen 122. maddesinin güncellenerek nefret söylemi ve suçuna ilişkin hukuki ve politik tedbirlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Ayrıca TCK'daki nefret saikiyle işlenen diğer suç tanımlarındaki (TCK 115, 125, 153, 216) eksikliklerin giderilmesi ve Anayasa 10. maddedeki eksikliğin tamamlanması gerekmektedir. Bunların yanı sıra, nefret suçuna ve

¹⁵ <https://www.osce.org/files/f/documents/2/3/16405.pdf>

söylemine maruz kalan birey ve grupların başvuru yapabilmeleri için gerekli kanalların açılması ve bu kanalların etkin bir biçimde faaliyet göstermesinin önü açılmalı, mağdurların siyasi katılım haklarının da teslim edilmesi temel bir aşamayı oluşturmaktadır.

Bütün bu hususların dışında Türkiye'deki terör tanımının belirsizliği ortadan kaldırılmalı ve Terörle Mücadele Kanunu (TMK) kullanılarak siyasi muhalifler üzerindeki baskının kaldırılması için bu konudaki İHD önerilerine kulak verilmelidir. Bu hususta son olarak İHD 21 Ocak 2020 Adalet bakanlığına sunduğu raporda önerilerini kapsamlı olarak belirlemiştir¹⁶.

İHD, toplumsal barışın önündeki temel sorunlardan birini oluşturan nefret suçlarının ortadan kaldırılması için resmi ideolojinin terk edilmesi ve resmi ideolojiye bağlı ceza mevzuatının değişmesi gerektiği kanaatindeyiz. Buna bağlı olarak, etnik kimliğin, cinsel yönelim ve cinsel kimlik hakkının, her türlü dini inancın ve mezhebin ayrımcılığın temelleri arasında sayılması ve böylece bu gruplara yönelik nefret saldırılarının da sona ermesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

İHD olarak aşağıdaki taleplerin ivedilikle yerine getirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

- Nefret suçu AGİT'in tanımladığı "mağdurun, mülkün ya da işlenen bir suçun hedefinin, gerçek ya da hissedilen ırk, ulusal ya da etnik köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engellilik, cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir grupta gerçek ya da öyle algılanan bağı, bağlılığı, aidiyeti, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği, kişilere veya mala karşı suçları da kapsayacak şekilde işlenen her tür suç." şekliyle ele alınmalıdır. Etnik aidiyet, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim temelli ayrımcılık nefret suçları tanımının içerisine dahil edilmelidir.
- Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) ayrımcılık yasağını düzenleyen 12 No'lu Protokolü'nü 18 Nisan 2001 tarihinde imzalamış fakat parlamentoda henüz onaylamadığı için uygulamaya konulmamıştır. Bu protokolün uygulanması ırkçılıkla ve ırk ayrımcılığıyla mücadelede hayati önem taşımaktadır. İHD bu protokolün bir an önce parlamento tarafından onaylanıp uygulamaya geçirilmesi gerektiği görüşündedir.
- İHD, Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI) Irkçılık ve Irkçılığa Dayalı Ayrımcılığa dair 7 No'lu Genel Politika Tavsiyesi (GPR) ile TCK'nın uyumlu hale getirilmesi gerektiği inancındadır.
- TC Anayasası'nın "Kanun Önünde Eşitlik" ilkesini düzenleyen 10. maddesine etnik grup aidiyeti, cinsel yönelim ve cinsel kimlik, her türlü inanç veya inançsızlık ve yaş gibi nedenler de dahil edilmelidir.
- Yukarıda ifade ettiğimiz gibi TCK'daki nefret suçları yeniden düzenlenmelidir.
- Nefret söylemini kullananlara yönelik cezasızlık politikası sona erdirilmeli ve nefret suçu mağdurlarına yönelik olumsuz yaklaşımlardan uzak durulmalıdır. Cezasızlık politikasıyla mücadele edilmeli ve yargıda oluşan olumsuz kültürün sona ermesi gerekmektedir.

¹⁶ <https://www.ihd.org.tr/adalet-bakanligi-insan-haklari-daire-baskanliginin-yeni-insan-haklari-eylem-planı-hakkında-insan-haklari-derneğinin-sundugu-gorusler/>

- Nefret söyleminin ortadan kaldırılması için bazı vasıtalar kullanılmalıdır. Bunlar farkındalık arttırmaktan ve öz denetimden hukuk uygulamalarına kadar geniş bir yelpaze içerisinde değerlendirilmelidir.
- İHD her kademedeki yetkililerin ve siyasi liderlerin nefret söylemlerinden kaçınması gerektiği inancındadır. Ayrımcı, ötekileştirici, kutuplaştırıcı dilin sürmesi durumunda Türkiye’de nefret suçlarının bitmeyeceği kanaatindeyiz. Çünkü bu durum milliyetçi ve ırkçı gruplar üzerinde oldukça olumsuz etkiler bırakmakta ve bu etkiler saldırılara dönüşebilmektedir.
- İrkçi ve homofobik/transfobik suçların rapor edilmesinde, soruşturulmasında ve cezalandırılmasında kolluk kuvvetleri ve savcılık personelinin mağdurlarla işbirliği yapması ve güven içerisinde bir iletişim kurması gerektiği kanaatindeyiz. Bu amaçla kolluk kuvvetlerine ve savcılık personeline düzenli eğitimler verilmelidir.

İHD Dokümantasyon Merkezi’nin Tespit Ettiği 2020 Yılında Gerçekleşen İrkçi Saldırıları [Tarih Sırasına Göre]

Hafizullah XXX

Okumak ve para kazanmak umuduyla Türkiye’ye gelen 19 yaşındaki Afgan **Hafizullah**, 30 Mayıs 2020 tarihinde kâğıt topladığı sırada İstanbul’un Ataşehir ilçesinde bıçaklanarak öldürüldü.

Barış Çakan

31 Mayıs 2020 tarihinde Ankara’nın Etimesgut ilçesi Alsancak mahallesinde akşam saat 22.30’da Ağrı Patnos’lu **Barış Çakan** (20) Kürtçe müzik dinlediği için kalbinden bıçaklanarak öldürüldü. Ailesinden alınan bilgilere göre gece arkadaşlarıyla parkta oturmak için evden çıkan Çakan, Kürtçe müzik dinlediği için üç kişilik bir grubun saldırısına uğradı. Çakan ve arkadaşına saldıran kişilerin Yozgat, Kırıkkale ve Tokat nüfusuna kayıtlı oldukları öğrenildi, zanlıların kimliklerine ilişkin ise bir bilgi edinemedi. Saldırı sonucu kalbinden yaralanan Çakan olay yerinde yaşamını yitirdi. Olayla ilgili aynı gün içinde yaptığı açıklamada Ankara Valiliği şunları belirtti:

İddia edildiği gibi olay, maktul ve yanındaki arkadaşının Kürtçe müzik dinlemesine şüpheli karşı tarafın müdahalesi üzerine değil tam aksine maktul ve arkadaşının, şüphelileri araç içinde ezan okunması nedeniyle yüksek sesle ve etrafı rahatsız edecek tarzda müzik dinlememeleri konusunda ikazda bulunması üzerine başlamıştır.

Barış Çakan’ın öldürülmesiyle ilgili gözaltına alınan 3 kişi (K. Y., A. B. ve Ö. Y.) 1 Haziran 2020’de sevk edildikleri mahkeme tarafından tutuklandı.

Halid Yusuf ve Muhammed Yusuf

7 Haziran 2020 tarihinde Taha B., Hatay’ın Reyhanlı ilçesine bağlı Uzunkavak mahallesinde komşuları olan Suriyeli mülteci Yusuf ailesine silahla saldırdı. Saldırıda yaralanan 2 yaşındaki **Halid Yusuf**, 9 Haziran 2020 tarihinde öldü, Yusuf’un dedesi Muhammed Yusuf da saldırıda ağır yaralandı.

Mehmet Nuri Deniz

Mehmet Nuri Deniz, 12 Haziran 2020 tarihinde sosyal yardım desteği alabilmek için İstanbul'da gittiği Şişli Kaymakamlığı'nda görevlilerce darp edildiğini, Kürt olduğu için ırkçı ve ayrımcı söylemlerle karşılaştığını iddia etti. Deniz, yaşadıklarını bianet'e şöyle anlattı:

1990'lı yıllarda köyümüz yakıldığı için Bitlis'ten İstanbul'a göç ettik. O dönemden beri de çeşitli işlerde çalışıyorum. Şişli Feriköy'de oturuyoruz. Son olarak tekstil fabrikasında çalışıyordum ama salgın nedeniyle benim de aralarında olduğum çok sayıda işçiyi işten çıkardılar. Bu sürede de kiramı ödeyemedim. "Geçen hafta ev sahibi geldi 'kiranızı ödeyin yoksa evimi boşaltın' dedi. Ben de önce mahalle muhtarlığına gittim. Muhtarlık, Şişli Kaymakamlığı'ndan sosyal yardım alabileceğimi söyledi. Kaymakamlığa gittim. Bana kaymakam danışmanı olduğunu söyleyen Mehmet isimli birine durumu anlattım. 'Aylık kiram bin 200 TL. Dört ay birikmiş kiram var. Ödeyebilir misiniz?' dedim. Bana dört ayın hepsini değil ancak iki aylık yani 2400 TL ödenebileceğini söyledi. Hesap numaralarımı aldılar. 5 Haziran Cuma günü mesaj geldi, 'paranız yattı' diye. Bankaya gittim parayı çekmeye hesabıma sadece 400 TL yatırmışlar. "Durumu sormak için kaymakamlığa gittim. Yine Mehmet isimli danışmanla görüştüm. Bana 'Biz sana para vermek zorunda mıyız? Nereden geldiysen oraya git. Bitlis'ten Kürt gelmiş Nişantaşı'nda yaşamak istiyor. Köyüne git sana mı kaldı Nişantaşı'nda yaşamak? Biz sana niye para verelim' gibi söylemleri oldu. Ben de ona cevap verince sözlü tartışma çıktı. Beni itti, darp etmeye çalıştı. "Sonra iki güvenlik görevlisini çağırdı. Onlar da beni asansöre kadar dövdüler. Asansörün içinde bir kişi daha geldi, üç kişi beni dövdü. "Sonra binanın dışına atıldılar. Hemen Fulya Merkez Karakolu'na gittim Polisler de çok ilgilenmedi. Adını hatırlamıyorum, beni bir hastaneye götürdüler. Hastanede pansuman yapıldı. Darp raporu aldık ama o ben çok kötü durumdaydım raporu görmedim.

Osman İnan

Giresun'da geri dönüşüm işinde çalışan Osman İnan'ın, Selahattin Demirtaş'ın fotoğrafını paylaştığı için 14 Haziran 2020 tarihinde 50-60 kişilik bir gurubun saldırısına uğradığı öğrenildi. Olay sonrasında 21 Kürt işçi jandarma tarafından güvenlikleri sağlanamayacağı gerekçesiyle bir otobüse bindirilerek Giresun'dan memleketleri Urfa'ya gönderildiler.

Hamza Acan

Bursa'nın Gürsu ilçesinde 15 Temmuz 2020 tarihinde kurulan pazarda çalışan Suriye vatandaşı **Hamza Acan** (17), Suriyeli bir kadına sözlü saldırıda bulunan ve pazarda çalışan bir grubu uyardığı için çıkan tartışma sırasında başına taşla vurulması sonucu yaralandı. Hastaneye kaldırılan Hamza Acan'ın beyin kanaması nedeniyle yaşamını yitirdiği öğrenildi.

XXX

Yozgat'ın Çekerek ilçesine bağlı Bazlamaç ve Kayalar köylerinde orman işçisi olarak çalışan Kürt işçiler 21 Temmuz 2020 tarihinde saldırıya uğradı. Saldırının ardından işlerini bırakarak Yozgat'ı terk etmek zorunda kalan işçiler, memleketleri Mardin'in Derik ilçesine dönmek zorunda kaldılar. İşçilere Malatya'ya kadar jandarmanın eşlik ettiği öğrenildi.

Edinilen bilgiye Mayıs ayında Derik'ten yola çıkan 13 aile, Orman İşletme Şefliği'nin ihalesini alan bir firmanın bünyesinde orman işçisi olarak çalışmaya gittikleri Çekerek'te hazine arazilerine kurdukları çadırlarda yaşamaya başladı. Ancak bir süre sonra çadır kurdukları alanlarda farklı köylerin muhtarları tarafından taciz edilmeye başlanan işçilerden "ayakbaşı parası" istenmeye başlandı. İşçi aileler çadır kurdukları yerlerin hazine arazisi olduğunu belirterek ödeme yapmayı reddetti. Bunun üzerine 18 Temmuz 2020 tarihinde Çekerek'te bir araya gelen 18 köyün muhtarı, çadırların kurulu olduğu alana giderek, işçilerden çadır başına bin TL ödemelerini istedi. İşçiler, muhtarlara ödeme yapmayacaklarını, alanın hazine arazisi olduğunu ve kaymakamlık yetkililerinin çadır kurduklarından haberi olduğunu belirterek, ödemeyi tekrar reddetti. Bunun üzerine muhtarlar köy sakinlerini toplayarak, çadırların bulunduğu alana getirip işçilere saldırdı. İşçilerin aktarımlarına göre saldırı esnasında kalabalığın "Sizi burada barındırmayacağız" şeklinde ifadeler kullandı. Saldırı ile bölgeye jandarma ekipleri sevk edilirken, olayların büyümesi üzerine Çekerek Kaymakamı, Çekerek Belediye Başkanı, İlçe Jandarma Komutanı AKP İlçe Başkanı'nın aralarında olduğu heyet bölgeye giderek, aralarında işçiler ve muhtarların da olduğu köylüler ile görüşme gerçekleştirdi. Burada muhtarlar kendilerine Kürtçe küfredildiğini iddia ederken, işçiler ise muhtarların kendilerini haraca bağlamak istediklerini, ortada küfür ya da başka bir ifade olmadığını belirtti. İşçiler ve köylüler birbirlerinden şikâyetçi olurken, işçilere yeniden saldırı girişiminde bulunulması üzerine Çekerek Kaymakamlığı işçilere "can güvenliğinizi sağlayamayız" diyerek, ilçeden çıkmaları gerektiğini bildirdi. Bunun üzerine Kaymakamlığın tuttuğu araçlarla bir kısım işçiler aileleri ile gece saatlerinde Yozgat'tan jandarma eşliğinde çıkarıldı.

5 Suriyeli Mülteci Öğrenci [E. H., Muvaffad İbrahim ve 3 kişi]

30 Temmuz 2020 tarihinde basında yer alan haberlere göre, 26 Temmuz 2020 tarihinde Hatay'ın Kırıkhan ilçesinde Yabancı Öğretim Sınavı'na hazırlık için gittikleri kurstan çıkan Suriye vatandaşı 5 öğrencinin "Ya bu ülkeden gideceksiniz ya da sizi öldüreceğiz" diyen ırkçı bir grubun saldırısına uğradı. Saldırı sonucu 2 kişinin E. H. (17) ve Muvaffad İbrahim'in ağır yaralandığı öğrenildi. Hatay Valiliği yaptığı açıklamada saldırı ile ilgili adli soruşturma başlatıldığını duyurdu.

Muhammed Saeed

1 Ağustos 2020 tarihinde basında yer alan haberlere göre, İstanbul'un Küçükçekmece ilçesinde Muhammed Saeed (19) isimli Suriye vatandaşı bir mültecinin 26 Temmuz 2020 tarihinde ırkçı bir grubun saldırısına uğradığı öğrenildi. Bacağına aldığı bıçak darbesi sonucu yaralanan Muhammed Saeed'in hastaneye kaldırıldığı bildirildi. Muhammed Saeed, basında yer alan açıklamasında şunları belirtti:

Pazar günü saat 20:00 civarı bir akrabamla Perşembe Pazarı'nda yürüyorduk. Köşeyi dönerken bir grupla karşılaştık. Tahminen 20 kişi varlardı ve Türkçe konuşuyorlardı. İçlerinden biri elinde bıçakla bize bağırdı, 22-23 yaşlarındaydı. Akrabam kaçmaya başladı ama ben kaçamadım. (...) Biri karnıma bıçak salladı. Yana çekilince bıçak bacağıma geldi. O esnada 'Birgün bütün Suriyelileri öldüreceğiz' diye bağıryorlardı. Bıçağı tutan adam, 'Önüme çıkan her Suriyeliyi öldürecek'im' dedi. O adamla birlikte grup da hızla uzaklaştı.

6 Suriyeli Mülteci

İstanbul'un Zeytinburnu ilçesinde Suriye vatandaşı 6 kişiye, kimliği öğrenilemeyen bir kişinin 17 Ağustos 2020 tarihinde ilk önce sözlü saldırıda bulunduğu, daha sonra ateş ettiği öğrenildi. Açılan ateş sonucu **Abdulkadir Davud (21)** isimli bir Suriye vatandaşının öldüğü öğrenildi. Olayın tanıklarından Ahmet Uzun basında yer alan açıklamasında şunları belirtti:

Eve gitmek üzere durağa gittik. (...) Tanımadığımız bir adam evinin penceresinden çıktı ve bize küfretmeye başladı. 'Niye küfrediyorsun, biz sana

ne yaptık' diye sorduk. 'S...n gidin Suriyeliler' diye devam etti, çok ağır küfürler etti. Biz küfretmedik. (...) Daha sonra içeri girdi. Bu kez balkona eşi çıktı. Kadın bize 'Kaçın, bu sarhoş, silah almaya gitti' dedi. Biz de kaçmaya başladık. Arkadan 3 el silah sesi geldi. İki Abdulkadir'e saplanmış, biri boşa gitmiş. Döndüğümüzde çocuk kanlar içindeydi.

16 Kürt İşçi

4 Eylül 2020 tarihinde basında yer alan haberlere göre, Sakarya'nın Kocaali ilçesinde mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan ve aralarında kadınlarla çocukların da olduğu 16 Kürt işçi işverenin ve köylülerin ırkçı saldırısına maruz kaldı. Saldırıya maruz kalan işçilerden Ş. D. basında yer alan ifadelerinde şunları belirtti:

Biz Cuma sabahı tarlada çalışıyorduk. Tarlanın başka tarafına kayınca bize hakaret edildi. Ağza alınmayacak şeyler söylendi. Sonra biz de 'jandarmayı arayacağız' dedik. O da bize 'istediğinizi arayın jandarma bizim tarafımızda onlar bizim' dediler. 'Siz Doğulusunuz size inanmazlar' dediler. Bu laflardan sonra bize saldırmaya başladılar. İşlerinden bir kadın eline balta alarak 'bunları öldürün' diyerek, halamın oğlunun üstüne yürüdü. Bir kadını yere atıp tekmelediler. 'Sizi ateşe vereceğiz' diyerek üstümüze geliyorlardı.

Olayla ilgili olarak Sakarya Valiliği'nin 4 Eylül 2020 tarihli açıklamasında şu ifadelere yer verildi:

22.08.2020'de İlimiz Kocaali ilçesinde fındık bahçesinin sahipleri arasında yaşanan tartışmanın sonucunda arbede yaşandığı, şahıslardan birinin aracını diğer kişinin üzerine sürdüğü, bu esnada Mardin nüfusuna kayıtlı iki kadın işçi ile Düzce nüfusuna kayıtlı bir erkek işçinin yaralandığı, olayın yargıya intikal ettiği ve Cumhuriyet Başsavcılığınca tahkikat yapılarak soruşturmanın devam ettiği anlaşılmıştır.

7 Eylül 2020 tarihinde basında yer alan haberlerden olayla ilgili olarak 2 kişinin (K. C. ve H. C.) "tehdit" ve "yaralama" iddialarıyla gözaltına alındığı öğrenildi. Saldırının ardından Mardin'e dönen işçilerin Mazıdağı Devlet Hastanesi'nden maruz kaldıkları fiziksel şiddeti belgeleyen rapor aldıkları ve şikayetçi olacakları öğrenildi. 5 Eylül 2020 tarihinde basında yer alan haberlere göre, saldırıya maruz kalan işçilerle görüşmek üzere yaşadıkları köye girmek isteyen gazetecilerin jandarma tarafından COVID-19 salgınıyla mücadele kapsamında alınan önlemler gerekçesiyle engellendi.

Özkan Tokay, Fırat T. ve Emrah Ö.

Afyon'un Dinar ilçesinde çalışan inşaat işçilerinin 13 Eylül 2020 tarihinde Ömer A. isimli bir kişinin silahlı saldırısına uğradıkları öğrenildi. Saldırıda **Özkan Tokay** isimli işçinin öldüğü, 2 işçinin (Fırat T. ve Emrah Ö.) ise yaralandığı bildirildi. Afyon Valiliği tarafından 14 Eylül 2020 tarihinde olayla ilgili şu açıklama yapıldı:

Olay, yargıya intikal etmiş ve Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma başlatılmıştır. Olayın inşaat işçileri ile inşaata komşu aile arasında cereyan ettiği, toplumsal bir yanının bulunmadığı anlaşılmıştır. Konunun bazı değişik sosyal medya platformları ve haber sitelerinde iddia edilen hususlarla bir ilgisinin bulunmadığı anlaşılmış olup, olayın sebebine ilişkin gösterilen gerekçelerin maksatlı olarak çarpıtılarak yalan haberlere dönüştürüldüğü tespit edilmiştir.

Eymenh Hammami

14 Eylül 2020 tarihinde basında yer alan haberlerden, Samsun'da yaşayan Suriye vatandaşı **Eymenh Hammami** (16, e) isimli bir çocuğun, ırkçı saldırı sonucunda öldüğü öğrenildi. Eymenh Hammami'nin kardeşi

İbrahim Hammami basında yer alan ifadelerinde, kardeşiyle yol kenarında bekledikleri sırada bir araçtan kendilerine ırkçı küfürler edildiğini, daha sonra aynı kişilerin yaklaşık 20 kişilik bir grupla yollarını keserek bıçaklı saldırdıklarını belirtti.

Çetin Doğan

14 Eylül 2020 tarihinde basında yer alan haberlere göre, Edirne'de 54. Mekanize Piyade Tugay Komutanlığı'nda zorunlu askerlik yapan Çetin Doğan isimli kişi 15 Ağustos 2020 tarihinde bir grup askerın ırkçı saldırısına maruz kaldı. Çetin Doğan'ın saldırı sonucunda alın ve burun kemiklerinin kırıldığı, kaburgasında çatlak ve bacaklarında morluklar oluştuğu, hastanede gördüğü tedaviden sonra Edirne Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunduğu bildirildi. Çetin Doğan basında yer alan ifadelerinde maruz kaldığı saldırı hakkında şunları belirtti:

U.Y. ile aramızda ne bir tartışma ne de bir konuşma geçti. Arkamı döndüm "şehitlerin hesabını ödeyeceksin" dedi. Arkamı döner dönmez silahı yüzüme yedim. 9 tane dikiş atıldı, burnum kırıldı. Yere düşerken, yerde darp etmeye başladılar. Silahın kalan parçaları ile. Kaburgamda bir çatlak var. Halen de zorluk çekiyorum. Tekmeledikleri için iz yok ama darp raporunda yer alıyor zaten. Bunlar olaydan 10-15 dakika önce kendi aralarında konuşmuşlar. Bu planlı bir şey, bu kasten yapılan bir şey.